

РОЗДІЛ 2 ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 371.32+81:243

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.7>

Ія ВАЛУЄВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, Херсонський державний університет, вул. Університетська, 27, м. Херсон, Україна, 37000

ORCID: 0000-0003-4709-5628

Любов СУГЕЙКО

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти, Херсонський державний університет, вул. Університетська, 27, м. Херсон, Україна, 37000

ORCID: 0000-0003-1341-2541

Бібліографічний опис статті: Валуєва, І., Сугейко, Л. (2021). Лінгводидактичні засади використання знань з української мови на уроках англійської мови в початковій школі. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 43–48, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.7>

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗНАНЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена методиці викладання англійської мови у початкових класах, а саме впливу української мови на процес навчання іноземної. Приділяється увага аналізу помилок, які допускають учні в англійській мові, як діє закон аналогії (уподібнення побудови англійської структури мови моделям рідної та моделям інтерферуючого впливу рідної мови на процес формування навичок англійської мови у молодших школярів та прогнозування типових лексичних та граматичних помилок, порівняння явищ української та англійської мови, які необхідно враховувати у процесі формування лексико-граматичних навичок англійської мови. Приділяється увага навчанню в умовах білінгвізму, яке визнано багатьма вченими однією з можливостей найбільш ефективного формування викладання іноземної мови в школі.

Метою роботи є дослідження інтерферуючого впливу рідної мови на процес формування навичок англійської мови у молодших школярів та прогнозування типових лексичних та граматичних помилок, порівняння явищ української та англійської мови, які необхідно враховувати у процесі формування лексико-граматичних навичок англійської мови.

Дослідження ґрунтується на методологічних принципах науковості, теоретичному та психолого-педагогічному аналізі літератури, нормативних документів, синтезу, порівняння, узагальнення, розгляду різних підходів до вивчення іноземних мов. Системний підхід у викладанні мов дає змогу вивчати мовну систему з погляду її структури та функціонування, яка перебуває у зв'язку з іншими компонентами всього освітнього процесу, який постійно змінюється та розвивається. Соціокультурний підхід передбачає розгляд мовного розвитку людини, її потребу і розуміння необхідності знати іноземні мови для спілкування.

Володіння англійською мовою, яка вже стала засобом міжкультурної комунікації, відкриває можливості для спілкування у всіх сферах життя, допомагає вільно навчатися та працювати за кордоном, розуміти представників різних культур.

Ключові слова: початкова школа, англійська мова, інтерференція, білінгвальне навчання, лексико-граматичні навички, типові помилки.

Іїа VALUIEVA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Pre-School and Primary Education, Kherson State University, Universytetska str., 27, Kherson, Ukraine, 37000

ORCID: 0000-0003-4709-5628

Liubov SUHEIKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Pre-School and Primary Education, Kherson State University, Universytetska str., 27, Kherson, Ukraine, 37000
ORCID: 0000-0003-1341-2541

To cite this article: Valuieva I., Suheiko L. (2021). Lihvodydaktychni zasady vykorystannia znan z ukrainskoi movy na urokakh anhliiskoi movy v pochatkovii shkoli [Linguistic and didactic principles of the usage of knowledge in Ukrainian language at the lessons of English language in primary school]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 43–48, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.7>

LINGUISTIC AND DIDACTIC PRINCIPLES OF THE USAGE OF KNOWLEDGE IN UKRAINIAN LANGUAGE AT THE LESSONS OF ENGLISH LANGUAGE IN PRIMARY SCHOOL

The article is dedicated to the method of studying of English language in primary classes, to the impact of Ukrainian language on the process of foreign language's studying. It is paid an attention to the analyses of the mistakes, which the pupils make in English language, as the law of analogy acts (likening of the construction of English language structure to the models of native language and to the models of the interfering impact of native language on the process of the forming of skills of English language of the young schoolchildren and the forecasting of the typical lexical and grammar mistakes, comparison of the effect of Ukrainian and English language, which is necessary to consider in the process of formation of the lexical and grammar skills of English language. It is paid an attention to the studying in the conditions of bilingualism, as it's defined by many scientists of one of the opportunities of the most effective formation of the studying of foreign language at school.

The aim of the investigation is a work under the interfering impact of a native language to the process of the formation of skills of English language of the young pupils and the forecasting of the typical lexical and grammar mistakes, comparison of the effects of Ukrainian and English language, which are necessary to take into account in the process of the formation of lexical and grammar skills of English language.

The investigation is based on the methodological principles of a science, theoretical and psychological, pedagogical analyses of a literature, normative documents, synthesis, comparison, generalization, examination of the different approaches to the foreign languages' studying. The systematic approach in the teaching of languages gives an ability to study the language system from the point of view of its structure and functioning, which is in the connection with other components of the whole education process which constantly is changing and developing. Social and cultural approach is predetermined the consideration of language development of a man, his demand and understanding of the necessity to know the foreign languages for the communication.

The dominion of English language which had already become the means of intercultural communication, opens the possibilities for a communication in all life's spheres, helps freely to study and to get a place abroad, to understand the representatives of different cultures.

Key words: *primary school, English language, interference, bilingual studying, lexical and grammatical skills, typical mistakes.*

Початковий етап навчання учнів іноземної мови є важливим, тому що закладаються основи іншомовної комунікативної компетентності, яка необхідна для подальшого розвитку та удосконалення, для формування умінь сприймати і розуміти на слух, говорити, читати й писати іноземною мовою відповідно до визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності школярів; учні залучаються до культури іншого народу. Важливо вчителю зацікавити їх вивченням іноземної мови, викликати інтерес, позитивне ставлення до предмета; сприяти усвідомленню значення іноземної мови у житті людини, що вона є засобом міжкультурного спілкування. У цей період відбувається становлення основ для формування іншомовних фонетичних, орфографічних, лексичних, граматичних навичок.

Актуальність дослідження пояснюється зростанням інтересу до вивчення англійської мови на засадах порівняльної типології англійської та української мов, та визначення впливу особливостей, притаманних рідній мові, на вивчення іноземної мови. Порівняльне дослідження дасть можливість уникнути багатьох труднощів та помилок під час вивчення іноземної мови.

У методиці викладання іноземної мови особливу увагу слід приділяти впливу рідної мови на процес навчання іноземної. Логічні закони, що регулюють сам процес людського мислення, однакові для всіх, а закони граматики для кожної мови різні, і те, що звично і зручно для однієї мови, може бути неприйнятним для іншої. Ефективне навчання іноземної мови залежить від урахування вчителями цих відмінностей.

Нова українська школа потребує нового вчителя, який змінює освітній простір, який змінюється сам. У методиці викладання іноземної мови особливу увагу слід приділяти впливу рідної мови на процес навчання іноземної. Логічні закони, що регулюють сам процес людського мислення, однакові для всіх, а закони граматики для кожної мови різні, і те, що звично і зручно для однієї мови, може бути неприйнятним для іншої. Ефективне навчання іноземної мови залежить від урахування вчителями цих відмінностей. У нашому дослідженні на аналізі помилок, що допускають україномовні учні в англійській мові, простежено дію закону аналогії, тобто намагання уподібнити будову англійських структур моделям рідної мови та моделям інтерферуючого впливу, що є наслідком типових помилок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню приділяють увагу психологи, лінгводидакти, методисти, вчителі. Зокрема, науковці Корунець І.В., Аракіна В.Д., Гак В.Г., Чернявська М.В., Рогова Г.В., Панова Л.С., Верещагіна В.М., Полонська Т.К., Паршикова Е.А., Ніколаєва С.Ю., Петрашук О.П., Бражник Н.О., Коломієць І.В., Доброньцька Е.Г., Редько В.М., Душницька І.І., Гунько С.М., Бочковська О.С. та ін., які розкривають зміст проблеми та наголошують на перспективності використання досліджень: використовувати знання української мови у процесі навчання англійської мови.

Метою статті є дослідження інтерферуючого впливу рідної мови на процес формування навичок англійської мови у молодших школярів та прогнозування типових лексичних та граматичних помилок, порівняння явищ української та англійської мови, які необхідно враховувати у процесі формування лексико-граматичних навичок англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст типової освітньої програми Нової української школи спрямовує учителів, методистів до використання нових засобів навчальної взаємодії з учнями, пошук нових або оновлених методичних підходів до організації навчального процесу, на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей (life skills), що в майбутньому дадуть змогу випускникам, які здобувають повну загальну середню освіту, комфортно почуватися себе в сучасному світовому полікультурному просторі.

Як стверджує І.І. Душницька, «діти, які посилено вивчають іноземні мови, набагато більш зосереджені, уважні, терплячі і кмітливі, ніж їхні однолітки, які не захоплюються вивченням іноземних мов» (Душницька, 2018).

«Вивчаючи іноземну мову в період, коли відбувається активне вивчення рідної, дитина вибирає чужу мову як щось природне, чого не можна сказати про пізніший період. Вона розуміє ситуацію швидше, ніж висловлювання іноземною мовою з цієї теми. Головним аргументом на користь раннього навчання іноземної мови є те, що таке засвоєння дає кращі результати, адже у дітей молодшого віку дуже розвинута підсвідома пам'ять. Те, що запам'яталося в цьому віці, вже не забудеться ніколи або за необхідності легко встановлюється» (Бех, 2018).

На початковому етапі вивчення іноземної мови необхідно закладати основи комунікативної компетенції. Вони повинні навчитися розуміти іноземну мову на слух (аудіювання), виражати свої думки, вміти читати і розуміти іншомовний текст, писати, тобто навчитися користуватися графікою та орфографією іноземної мови під час виконання письмових завдань. Для цього необхідно накопичити мовні засоби, щоб забезпечити функціонування їх на елементарному комунікативному рівні (Бех, 2018).

Навчити грамотно спілкуватися іноземною мовою першокласників, які ще не зовсім володіють комунікативними навичками рідної мови, – завдання нелегке і відповідальне. Навчання в умовах білінгвізму визнано багатьма вченими однією з можливостей найбільш ефективного формування викладання іноземної мови в школі й тому перебуває в центрі уваги дослідників. Оволодіння мовою, будь то природне прилучення дитини до першої (рідної) мови, засвоєння нової мови під керівництвом викладача або в повсякденному прямому спілкуванні з його носіями, проходить через два етапи, на яких досягаються різні цілі (Морозова, 2018). У полікультурних умовах більшого поширення набуває модель білінгвального навчання. Під білінгвальним, або двомовним навчанням, розуміється така організація навчального процесу, коли стає можливим (наприклад, мова турецьких меншостей в Австрії або англійська, як іноземна, в Україні) використання більш ніж однієї мови

як мови викладання. Друга мова, у такий спосіб не тільки об'єкт вивчення, але й одночасний засіб спілкування, мова викладання. Розповсюдженими контекстами білінгвального навчання є також навчання іноземним мовам на основі певної предметної галузі й так зване занурення, короткочасне й довготривале.

Таким чином, вважається, що найбільш повним завданням формування особистості в умовах поглибленого мовного вивчення відповідає поняття навчання на білінгвальній основі як оволодіння учнями предметними знаннями на основі взаємозалежного використання досліджуваних мов, а також оволодіння іноземною мовою як засобом освітньої діяльності. Актуальність навчання на білінгвальній основі як базового компонента поглибленого вивчення визначається, насамперед, загальною світовою мовною тенденцією до інтеграції в багатьох сферах суспільного життя, що в освітній сфері зумовлює тенденцію до інтеграції предметних знань, до пізнання цілісної картини світу. Доцільно, щоб вправи на опрацювання нової лексики у висловлюваннях, були комунікативно спрямованими, це дозволяє учням чіткіше усвідомлювати функції лексичної одиниці в мовленні (Редько, 2018). Учителям англійської мови відомі найпоширеніші помилки учнів, які пов'язані неадекватністю правил сполучуваності слів в англійській та українській мовах, вони не звертають уваги на особливості їх функціонування в мовленні (великі труднощі виникають у процесі засвоєння словосполучень, які не мають точної структурно-семантичної відповідності еквівалентам у рідній мові). Наприклад: *Answer to my questions. Listen me carefully.* Замість: *Answer my questions. Listen to me carefully.* Допускають помилки учні і в різних формах слова: звуковому, графічному, структурному (наприклад, труднощі виникають у процесі засвоєння омофонів, у тому числі граматичних, омографів, багатоскладових і похідних слів).

Загальновідомо, використання лексичних одиниць під час мовлення передбачає об'єднання їх форм та значень. Можна зазначити, що такий процес стає складним через інтерференцією з точки зору рідної мови. Основними аспектами можуть бути:

1) різна передача значень деяких слів (порівняймо: українські слова «плакати»,

«кричати» передаються в іноземній мові тільки словом – *cry*);

2) відсутність деяких понять у рідній мові («*sig*», «*lady*»);

3) різноманітні підходи щодо сполучуваності слів.

Складним в оволодінні лексичним значенням є, як зазначають багато науковців у сфері вивчення іноземної мови, невідповідність значень слів під час використання рідної та іноземної мов (наприклад, коли не збігається значення слів у двох мовах, під час засвоєння багатозначних слів, фразеологічних зворотів, а також коли відбувається «фальшива синонімія»). Необхідно зазначити, що яка б семантизація не використовувалася, слід приводити до взаємозв'язку звукової форми слова та його денотатом, а також з елементами досвіду учнів, з конкретною діяльністю. Характерна риса англійських слів як полісемантичність (багатозначність) у семасіологічному аспекті може сприяти певним труднощам. Так, наприклад, слово «*boat*» може бути перекладено в українській мові таким чином: корабель, човен, судно.; «*coat*» може означати : пальто, верхній одяг, піджак.

Під час вивчення іноземної мови є необхідність урахувувати велику кількість аспектів. Девід Крістл визначив, що загальновідомо, що мова має бути пов'язана з деякими правилами, які є такими ж непохитними, як і математичні чи логічні закони. Враховуючи багатотисячлітню історію вживання, для них не є характерною структура організації. Взагалі, є цікаві конструкції, неправильні форми, особливі значення, – тобто такі особливості ні з точки зору логіки, але яких уникаємо в процесі говоріння чи під час письма. Так звані конструкції «подвійного заперечення» передбачають обговорення та дискусії і заперечуються логікою. Наприклад, *He never said nothing.* З точки зору логіки, два заперечення утворюють позитивне твердження. Дивлячись на цей приклад і мислячи логічно, якщо *He never said nothing*, то це означає, що щось сказано. Таким чином, це речення використано без логіки. Необхідно зробити акцент на тому, що саме такі конструкції вживають діти. Наприклад, *You bettern't not do that or mummy won't give you none.*

Ускладнюють такий процес територіальні розбіжності лексичних варіантів. Для того, щоб позначити одне явище можна використати

будь-які слова, або різні варіанти одного й того слова. У сучасному житті мова швидко змінюється, і жоден із існуючих стандартів мови не показує її повною мірою. Слід зазначити, що саме у США швидко розвивається мова, на всіх її рівнях, що впливає на появу розбіжностей з британським варіантом.

Американський варіант	Британський варіант	Український переклад
Car	Carrige	вагон
Can	Tin	консервна банка
Faucet	Tap	кран
Railroad	Railway	залізниця
Subway	Underground	метро
Fall	Autumn	осінь
Railroad	Railway	залізнична дорога

У ході дослідження різних варіантів слів, які склалися під час історичного розвитку англійської мови, дослідник Джордж Кемпбел запропонував три критерії для вибору варіантів :

1) перевага надається більш раннім формам та значенням (наприклад, для позначення новачків варіант «non-professional» має бути не прийнятий, тому, що вже є варіанти, як «unprofessional», «amateur»);

2) створення розмежувань, а також їх збереження (наприклад, дієслово «contact» як основного терміну на позначення розмови один-на-один, телефонної розмови або у письмовій

формі; виникнення слова «disincentive» у значенні, окремому від «deterrent»);

3) звертання до логіки (наприклад, слово «escapée» є нісенітницею, так як суфікс – ee означає об'єкт дієслова, як у слові employee).

Необхідно відмітити, що молодші школяри тільки починають розвивати довільну цілеспрямовану увагу й розуміння, а також запам'ятовування навчального матеріалу. Такти чином, не має необхідності засвоювати іноземні слова тільки одним засобом багаторазового повторення, тому що це призводить до появи звички механічного заучування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формуванню лексико-граматичної компетентності учнів початкової освіти сприяє створення нових форм організації навчальної діяльності, впровадження в освітній процес ефективних методів, прийомів, сучасних освітніх технологій задля вдосконалення освітнього процесу. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці методичних рекомендацій щодо застосування даних дослідження у навчанні англійської мови в початкових класах, доборі вправ із різних мовознавчих розділів, які презентують завдання інтерферуючого, порівняльного характеру і сприяють кращому запам'ятовуванню матеріалу з англійської мови, дослідження впливу мовних явищ української мови на формування лексичних і граматичних навичок учнів в англійській мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 10–13.
2. Душницька І. Важливість вивчення іноземних мов у сучасному світі та роль навчальної гри у цьому процесі. *Англійська мова та література*. 2018. № 19–21. С. 30–35.
3. Клименко М.В. Упровадження інтегрованого навчання в умовах реалізації НУШ. *Англійська мова та література*. 2018. № 27. С. 2–3.
4. Коломінова О., Роман С. Сучасні технології навчання англійської мови у початковій школі. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 40–47.
5. Коваленко О. Світові тенденції навчання іноземних мов у початковій школі та їх реалізація в Україні. *Іноземні мови в сучасній школі*. 2012. № 1. С. 13–15.
6. Левашов А. Преимущество обучения иностранным языкам на разных этапах непрерывного образования. *Актуальные научные исследования в современном мире: сборник научных трудов XIV Междунар. науч. конф. (г. Переяслав-Хмельницкий, 26–27 июня 2016 г.)*. Переяслав-Хмельницкий, 2016. Вып. 6 (14). Ч. 10. С. 56–61.
7. Морозова О. НУШ очима дитини. *Початкова школа*. 2018. № 6. С. 62.
8. Редько В. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті прерогатива Нової української школи. *Іноземні мови в школах України*. 2018. № 4. С. 10–15.
9. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. 2018. № 1–2. С. 3–7.
10. Эсхаг Р. Влияние родного языка на усвоение иностранного языка. Учебная мотивация школьников. *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 25.

REFERENCES:

1. Dushnytska I. (2018) Vazhlyvist vyvchennia inozemnykh mov u suchasnomu sviti ta rol navchalnoi hry u tsiomu protsesi. [The importance of studying of foreign language in the modern world and the role of the studying game in this process]. *Anhliyska mova ta literatura. – English language and literature*, 19–21. (pp. 30–35). (in Ukrainian)
2. Bekh I. (2015) Molodshyi shkoliar u vikovykh zakonornostiah. [The young pupil in the age regularity]. *Pochatkova shkola. – Primary school*, 1. (pp. 10–13). (in Ukrainian)
3. Morozova O. (2018) NUSH ochyma dytyny.[NUSH by the child’s eyes]. *Pochatkova shkola. – Primary school*, 6. (pp. 62). (in Ukrainian)
4. Redko V. (2018) Onovlennia zmistu navchannia inozemnykh mov u suchasniy shkilniy osviti prerohatyva Novoi ukrainskoi shkoly. [The new content of studying of foreign language in modern school education prerogative of New Ukrainian school]. *Inozemni movy v shkolakh Ukrainy. – Foreign languages at schools of Ukraine*, 4. (pp. 10–15). (in Ukrainian)
5. Klymenko M. (2018) Uprovadzhennia intehrovanooho navchannia v umovakh realizatsii NUSH. [The providing of the integrated studying in the conditions of the realization of NUSH]. *Anhliyska mova ta literatura. – English language and literature*, 27. (pp. 2–3). (in Ukrainian)
6. Kolominova O., Roman S. (2010). Suchasni tekhnolohii navchannia anhliyskoi movy u pochatkoviy shkoli.[Modern technologies of studying of English language in primary school]. *Inozemni movy. – Foreign languages*, 2. (pp. 40–47). (in Ukrainian)
7. Kovalenko O. (2012) Svitovi tendentsii navchannia inozemnykh mov u pochatkoviy shkoli ta ikh realizatsiia v Ukraini. [The world tendencies of studying of the foreign languages in primary school and its realization in Ukraine]. *Inozemni movy v suchasniy shkoli*, 1. (pp. 13–15). (in Ukrainian)
8. Levashov A. (2016) Preemstvennost obucheniiia inostrannym yazykam na raznykh etapakh nepreryvnoho obrazovaniia. [The continuity of studying of the foreign languages on the different stages of the continual studying]. *Aktualni nauchni doslidzhennia v suchasnomu sviti. – Actual scientific investigations in the modern world*, 6 (14). (pp. 56–61). Pereiaslav-Khmelnitskiy. (in Ukrainian)
9. Savchenko O. (2018) Pochatkova osvita v konteksti idei Novoi ukrainskoi shkoly. [Primary education in the context of the ideas of New Ukrainian school]. *Ridna shkola. – Native school*, 1–2. (pp. 3–7). (in Ukrainian)
10. Eskhah R. (2017) Vliianie rodnoho yazyka na usvoenie inostrannoho yazyha.Uchebnaia motivatsiia shkolnikov. [The influence of a native language on the perception of foreign language. Studying motivation of pupils]. *Molodyi vchenyi. – The young scientist*, 7. (pp. 25). (in Ukrainian)